

Wim Drossaert, directeur Dunea.

Actueel

Stikstof en drinkwater

Net als vrijwel iedereen in Nederland, hebben ook de drinkwaterbedrijven te maken met de stikstofproblematiek. Wel bijzonder is dat de drinkwatersector daarbij aan beide kanten van de problematiek opereert. Voor de natuurgebieden die de drinkwaterbedrijven beheren, zijn de strengere stikstofregels een zegen. Maar voor de noodzakelijke werkzaamheden aan het distributienet vormen ze juist een ernstige belemmering. Hoe gaan bedrijven zoals Dunea en Vitens hiermee om?

Drinkwaterbedrijf Dunea produceert drinkwater van Maaswater uit Gelderland, dat via een 120 km lange transportleiding naar de Zuid-Hollandse duinen wordt gebracht voor infiltratie. Het bedrijf heeft naast deze taak voor de openbare drinkwatervoorziening ook een wettelijke taak als natuurbeheerder van 2.500 hectare unieke duinnatuur, tussen Den Haag en Katwijk.

Probleem voor natuurbeheer

Als drinkwaterbedrijf loopt Dunea tegen dezelfde problemen op als andere bedrijven: er worden geen vergunningen afgegeven voor werkzaamheden wanneer de stikstofuitstoot neerslaat in een natuurgebied in de buurt. Hierdoor kan de bedrijfsvoering in de knel komen. Maar als natuurbeheerder heeft Dunea ook dagelijks te maken met de negatieve effecten van de te hoge stikstofdepositie in haar gebied.

Directeur Wim Drossaert over deze ogenschijnlijke spagaat: 'Ik wil één misverstand voorkomen of uit de wereld helpen: er is geen tegenstelling! Natuur en drinkwaterproductie zijn zeer nauw aan elkaar verbonden. Water is natuur. De duinen zijn voor ons een onmisbaar hulpmiddel bij de drinkwaterproductie. Een natuurgebied fungeert altijd als bescherming van onze bronnen, of het nu om grond- of oppervlaktewater gaat.'

Wat merkt u als natuurbeheerder van de stikstofproblematiek?

Drossaert: 'Wij zien al decennia de gevolgen van te veel stikstof die neerslaat in onze duinen. Stikstof bevat een overdaad aan voeding voor planten die van nature niet in de duinen thuishoren, zoals brandnetels en grassen. Hierdoor kunnen ze zich vestigen in de van oudsher schrale zandgronden. Daarbij verdringen ze de vegetatie die hier eigenlijk thuishoort en die we vanuit oogpunt van biodiversiteit koesteren, zoals orchideeënsoorten. En andere flora betekent automatisch ook andere fauna, dus de invloed strekt verder dan alleen de plantenwereld.'

Veel stikstofdepositie

'Meer in het algemeen zien we de druk op natuurgebieden toenemen. Dunea opereert in de Randstad, een van de dichtstbevolkte gebieden van Europa. Industrie, woningbouw, landbouw en verkeer strijden hier om ruimte, terwijl we met z'n allen ook willen kunnen recreëren en genieten van natuur en frisse lucht. Om onze drie Natura 2000-gebieden goed te beschermen, zijn we in de vorm van Nationaal Park Hollandse Duinen een structurele samenwerking met onze omgeving aangegaan. Door de nabijheid van de Rotterdamse haven en scheepvaart, de kassen van het Westland, de agglomeratie Den Haag, luchthaven Schiphol en de landbouw in de omgeving is er hier veel stikstof in de lucht, die deels neerslaat in onze duinen.'

Wat doen jullie zelf tegen de stikstofproblematiek?

Drossaert: 'Wij compenseren de uitstoot van anderen door de inzet van grote grazers in de duinen en het afplaggen van vegetatie.'

Standpunt Vewin stikstofemissie en natuurgebieden van de drinkwatervoorziening:

- Zet in op een stevige bronaanpak om stikstofemissies terug te brengen in de omgeving van beschermde gebieden voor de drinkwatervoorziening met een Natura 2000-status.
- Ontwikkel onder regie van de provincies een gebiedsgerichte aanpak voor beschermde drinkwatergebieden met een Natura 2000-status. Zet hierbij in op de aanleg van multifunctionele bufferzones met emissiearm, multifunctioneel ruimtegebruik. Hiervoor zijn nieuwe samenwerkingsverbanden nodig met o.a. de drinkwaterbedrijven.
- Zet in op verbetering van de monitoring van stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden.
- Vergroot het inzicht in de effectiviteit van natuurherstelmaatregelen.

Hiermee beperken we de effecten van de gedeponeerde stikstof. Bij ons werk in en om de duinen beperken we onze eigen stikstofuitstoot zo veel mogelijk, bijvoorbeeld door de inzet van elektrische voertuigen. Dit maakt onderdeel uit van een breder duurzaamheidsprogramma, waartoe ook het beperken en verduurzamen van energieverbruik behoort. Maar er zijn grenzen aan wat wij kunnen doen. Je kunt niet alle planten verwijderen uit de duinen en je kunt ook niet meer graseters rond laten lopen dan een gebied aankan. Er moeten andere oplossingen komen.'

Bufferzones

Drossaert: 'Allereerst moet de uitstoot van stikstof bij de bron worden beperkt. Daarnaast denken we graag mee in oplossingen om ermee om te gaan. Zo zien wij mogelijkheden in het vormen van bufferzones rondom natuurgebieden. Daardoor wordt de natuur van de duinen versterkt en heeft de stikstofdepositie minder invloed. In deze zones kunnen stikstof-uitstotende activiteiten gereguleerd worden, rekening houdend met factoren zoals het landschap, de behoeften van de verschillende belanghebbenden en de stikstofnormen. De strook die het dichtst bij het natuurgebied ligt, kent de strengste regels. Naarmate je verder van het natuurgebied komt, is er meer mogelijk. Door de breedte van deze gordels lokaal te variëren, creëer je meer mogelijkheden in het totale gebied. Een gebiedsgerichte aanpak dus: hier wat meer, daar wat minder, maar opgeteld altijd binnen de grenzen!'

Aan de slag

'Ik zie een parallel met de ontstaansgeschiedenis van dit gebied én van het Nationaal Park Hollandse Duinen. De eerste mensen woonden hier 'op het zand', in de hoger gelegen duinen. Daarvandaan ontgonnen en ontwikkelden ze het achterliggende moeraslandschap. Uiteindelijk is vrijwel elke vierkante meter in deze provincie vormgegeven door de mens. De grenzen van het recent opgerichte Nationaal Park Hollandse Duinen zijn gebaseerd op bescherming van de natuur én op cultuurhistorische details van het gebied. Ik pleit ervoor langs dezelfde lijnen te zoeken naar oplossingen voor de stikstofproblematiek. Steek de koppen bij elkaar, kijk naar de mogelijkheden in het gebied en naar de behoeften van de bewoners en de belanghebbenden, en ga aan de slag. Het grootste gevaar van deze crisis is dat we met z'n allen naar elkaar gaan zitten kijken en dat er lange tijd niets gebeurt. De tijd van niets doen is voorbij, iedereen moet aan de bak!'

Vertraging van investeringsprojecten

Vitens haalt het water voor de productie van drinkwater voornamelijk uit de grond, op 93 locaties in Midden-, Oost- en Noord-Nederland. Een groot deel hiervan is gelegen in natuurgebieden. Het water wordt gedistribueerd via een netwerk met een lengte van 49.000 km, ongeveer de omtrek van de aarde.

Directielid Marike Bonhof heeft bij Vitens als CFO/COO onder andere Finance & Control, Netwerkbeheer & Levering en ICT in haar portefeuille: 'Het stikstofprobleem raakt ons iedere dag, met name bij onze bouwprojecten. Vooropgesteld: zonder natuur geen drinkwater. Een goede stikstofaanpak is voor ons uiterst belangrijk, want stikstof bedreigt ook de kwaliteit van onze natuurgebieden en daarmee indirect onze bronnen. Tegelijkertijd veroorzaken we bij

Marike Bonhof, directielid Vitens.

onze infrastructurele projecten zelf ook stikstofuitstoot. En omdat wij vaak in of in de buurt van natuurgebieden werken, kan dat tot problemen leiden.'

Standpunt Vewin stikstofemissie en uitvoeringsprojecten drinkwaterbedrijven:

- Zorg via een gebiedsgerichte aanpak onder regie van het Rijk voor het vlot trekken van vergunningverlening voor uitvoeringsprojecten van de drinkwaterbedrijven. Geef vanuit het oogpunt van nationaal belang projecten met een relatie met de leveringszekerheid van drinkwater voorrang.
- Verken de mogelijkheid van vrijstelling van vergunningverlening op nationaal niveau voor projecten waarbij sprake is van een tijdelijke en relatief lage stikstofemissie, en betrek hierbij de uitvoeringsprojecten van de drinkwaterbedrijven.

'Het gaat meestal om uitbreiding en/of vernieuwing van productie-locaties en de aanleg of vervanging van ons leidingnetwerk. Wij hebben momenteel ongeveer 2.000 grote en kleinere projecten. Met name bij grote projecten die nu op stapel staan, verwachten wij problemen. Om een bouwvergunning te krijgen in de buurt van een Natura 2000-gebied moeten wij extra berekeningen en analyses uitvoeren, voorafgaand aan een vergunningsaanvraag. Indien we niet onder de norm kunnen komen qua uitstoot – en het project wel essentieel is voor onze klanten – overwegen we een ADC-toets te starten. De doorlooptijd daarvan is momenteel minimaal 1 jaar en in de tussentijd kun je niets doen. Onze projecten in het drukke Nederland komen, zeker als het een transportleiding betreft, al snel in de buurt van een Natura 2000-gebied. Vertraging of zelfs afstel van een project kan leiden tot risico's voor de continuïteit van de drinkwatervoorziening voor onze 5,8 miljoen klanten. Zeker als je beseft dat de vraag naar water in ons verzorgingsgebied elk jaar flink stijgt.'

Wat doet Vitens om de leveringszekerheid ook in de toekomst veilig te stellen?
Bonhof: 'Wij zoeken samen met aannemers naar bouwmethoden die minder stikstofuitstoot veroorzaken, bijvoorbeeld door de inzet van elektrisch materieel. Meer in het algemeen wordt duurzaam-

heid een steeds belangrijker speerpunt in onze bedrijfsvoering. Zo zijn we ons wagenpark aan het elektrificeren. Ook streven we zowel in onze kantoren als op onze productielocaties naar een zo klein mogelijke footprint op het gebied van energiegebruik en uitstoot van stoffen zoals CO₂, stikstof en methaan, onder andere door recycling en hergebruik.'

'Tegelijkertijd zetten wij in op waterbesparing bij onze klanten, om de groeiende vraag af te vlakken en daarmee het aantal benodigde uitbreidingsprojecten in ons netwerk te beperken. Tot slot onderzoeken we samen met de andere drinkwaterbedrijven in Vewinverband hoe we de drinkwatervoorziening bij de maatregelen die men in Den Haag rond stikstof ontwerpt, hoog op het prioriteitenlijstje kunnen krijgen.'

Gebiedsgerichte aanpak

Bonhof: 'De uitstoot van stikstof die terechtkomt in Natura 2000-gebieden, is grotendeels een lokaal probleem. Wij geloven daarom in een gebiedsgerichte aanpak. Door daarbij in een wat groter geografisch gebied met alle partijen naar oplossingen te kijken, creëer je wat meer ruimte voor compenserende maatregelen. Ik kan me daarbij ook voorstellen dat we op termijn komen tot een prioriteitenlijstje, een soort verdringsreeks voor stikstofuitstoot. Een andere mogelijkheid is een markt voor stikstof, waarop uitstootrechten kunnen worden verhandeld. Ik denk dat – meer in het algemeen – op nationaal niveau kijken naar ruimtelijke ordening steeds essentiëler wordt om de beschikbare ruimte in Nederland goed te verdelen. Je ziet steeds vaker dat niet alles meer kan, zoals de commissie Remkes onlangs ook al concludeerde.'

Welke inzet verwacht u van andere partijen?

Bonhof: 'Ik denk dat de provincies een belangrijke rol hebben bij het organiseren van een gebiedsgerichte aanpak door alle stakeholders. Van het Rijk verwacht ik nu snel een goede oplossing voor de lange termijn, om een eind te maken aan de huidige onzekerheid.'

Ze vervolgt: 'De drinkwaterbedrijven kunnen niet in hun eentje de stikstofproblematiek oplossen, maar willen wel een steentje bijdragen. Ik zie ook positieve kanten aan deze crisis. Ten eerste de aandacht voor een schoner milieu en een gezonde natuur, waar wij als drinkwaterbedrijven natuurlijk belang bij hebben vanuit de bescherming van onze bronnen. Daarnaast leidt deze situatie tot een versnelling in de ontwikkeling van schonere bouwmethoden, dus tot innovatie. Het stikstofprobleem an sich is niet nieuw, maar de huidige situatie vraagt wel om nieuwe – en snelle – oplossingen. Ook in onze sector is er behoefte aan nieuwe kennis op dit gebied en wordt er druk nagedacht en onderzocht. Wie weet wat daar nog voor moois uitkomt!'

ADC-toets

Indien voor een bouwproject in de buurt van een Natura 2000-gebied in eerste instantie geen vergunning kan worden verstrekt en de aanvrager meent dat het project wel doorgang moet vinden, kan bij de provincie een ADC-toets worden aangevraagd. De aanvrager moet daarbij aantonen dat:

- er geen alternatieven zijn met minder schadelijke effecten in Natura 2000-gebied (A);
- de activiteit een dwingende reden dient van groot openbaar belang (D);
- de schade aan de natuur gecompenseerd wordt (C).

